

**NY KAPTILISERINGSRENTE OG
VERGEMÅL**

Advokat (H) Tom Sørum

**NESS
LUNDIN**

DEL I – INNLEDING - PROBLEMSTILLINGER

Problemstillinger?

- Presentasjon av grunnprinsippene for kapitaliseringsrenten og bakgrunnen for kapitaliseringsrenteforskriften – del II
- Særlige spørsmål knyttet til vergemålsrenten – del III
 - 1) Når kommer den til anvendelse?
 - 2) Beregningstekniske utfordringer
- Anvendelse av reglene på pågående saker –del IV

DEL II – INNHOLDET I DEN NYE REGULERINGEN OG BAKGRUNN -

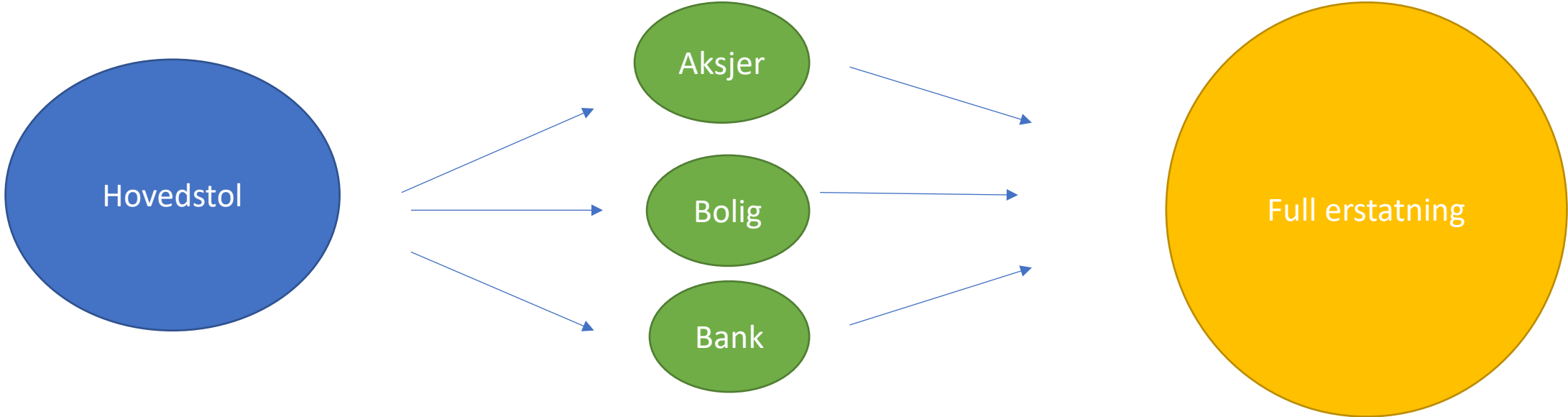
Hva er kapitaliseringsrente?

- Erstatningen for fremtidig tap utmåles som en engangssum som hovedregel (skl § 3-9)
- Utmålingen innebærer at en får penger i dag som en ellers først ville fått senere (inntektstapet) eller får penger i dag som skal dekke utgifter som ligger frem i tid.
- Det å få penger i dag som en først ville tjent senere eller skal dekke utgifter som inntreer senere innebærer en likviditetsfordel.
- Denne likviditetsfordelen må trekkes fra i erstatningsoppgjøret.

Hva er kapitaliseringsrente?

- Dette gjøres ved å stipulere en avkastning på erstatningsbeløpet som «trekkes fra» slik at vi kommer frem til det som i beregningene kalles neddiskontert verdi.
- Den forventede avkastningen omtales som kapitaliseringsrenten.
- Hovedstolen og avkastningen skal til sammen utgjøre full erstatning
- Skadelidte vil ha hovedstolen så høy som mulig = lav kapitaliseringsrente
- Skadevolder vil ha hovedstolen så lav som mulig (minst penger ut) = høy kapitaliseringsrente, slik at skadelidte får en stor grad av investeringsrisiko.

Hva er kapitaliseringsrente?

Grunnleggende valg ved fastsettelsen av kapitaliseringsrenten

- Nominell rente vs realrente – Rt 2014 – 1203 – realrente
- Hvilke investeringer kan det en kreve at skadelidte benytter seg av?
– all avkastning utover avkastning på sikre investeringer (bank, statsobligasjoner) er forbundet med risiko – avkastning er en risikopremie
- Risikopremie = tillegget i avkastning en investor krever fordi investeringen kan gå tapt. I denne sammenheng et mål på sannsynligheten for at skadelidte ikke vil få full erstatning

Grunnleggende valg ved fastsettelsen av kapitaliseringsrenten

- Er sikkerheten i den kontantstrømmen som skal erstattes relevant når investeringsalternativene skal fastlegges (inntektsusikkerhet og aktuarisk risiko) – Rt 2014-1203 – nei – dette løser vi ved bevisbyrderegler når det årlige tapet fastlegges.
- Er forventet reallønnsvekst/realprisstigning på evt tjenester som skal kjøpes relevant ved rentefastsettelsen – Rt 2014-1203 – nei – også en del av den årlige tapsfastsettelsen (i hvert fall i den saken)
- Er begrensede investeringsmuligheter fordi man er underlagt vergemål relevant når investeringsmulighetene skal vurderes? - Nei

Høyesteretts valg av investeringsprofil i Rt-2014-1203

- Sakkyndige mente en investering hvor 80 var i sikre investeringer (bank/statsobligasjoner) og 20% i aksjer ville være en rimelig sikker investering.
- HR mente at en betydelig større andel burde settes i aksjer, samt at boligplassering også ville gi en viss avkastning – mellomrenten – bolig ville man ha kjøpt seg uansett
- Basert på dette mente man at kapitaliseringsrenten burde settes til 4% - men understreker usikkerheten i anslaget og at dette tilsier at domstolene er forsiktige med å gjøre endringer i den etablerte rettstilstanden på 5%.

Ny forskrift om kapitaliseringsrente etter skl.

- Lovendring i skl § 3-9 som gir hjemmel for å fastsette kapitaliseringsrenten ved forskrift:

*Kongen kan i forskrift fastsette en kapitaliseringsrente (realrente) som skal anvendes for å komme frem til **nåverdien av fremtidig tap når erstatningen fastsettes til en engangssum**. Hvis **særlige hensyn** tilsier det, kan retten anvende en annen rente enn den som følger av forskrift gitt i medhold av første punktum. Kongen **kan** fastsette en **egen kapitaliseringsrente** (realrente) som kan anvendes i tilfeller der erstatningen fullt ut eller delvis skal plasseres som bankinnskudd etter [vergemålsloven § 51](#) første ledd*

- Forarbeider – Prop 73 L (2020-2021) endring av skl § 3-9 for å få en hjemmel til å fastsette kapitaliseringsrenten ved forskrift

Ny forskrift om kapitaliseringsrente etter skl.

- Justis- og beredskapsdepartementet sendte på høring et forslag til en ny forskrift om kapitaliseringsrenten ved utmåling av personskadeerstatning
- Høringsfrist utløp: 7. januar 2022
- Trådte i kraft 1. oktober 2022

Ny forskrift om kapitaliseringsrente etter skl.

§1 Virkeområde

*Forskriften **gjelder** kapitaliseringsrenten som skal benyttes for å komme frem til nåverdien av **fremtidig tap** når personskadeerstatning etter lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning skal fastsettes til en engangssum.*

*Kapitaliseringsrenten etter denne forskriften er en **realrente** der det er gjort fratrukk for forventet inflasjon.*

Noen problemstillinger - anvendelsesområdet

1. Når er det vi fastsetter nåverdien av et fremtidstap?

- a) Ordinær inntektstapserstatning og utgifter
- b) Menerstatning – både og, men det alt vesentlige vil være fremtidstap – faller inn under.
- c) Barneerstatning fase 2 og grunnerstatning yrkesskade– er fremtidstap, men det er ikke vi som fastsetter nåverdien – faller utenfor jf. Prop 73 L (2020-2021) s. 20 – endres jf. <https://www.regjeringen.no/no/dep/jd/org/styre-rad-og-utval/innstillinger/innstillinger-fra-utvalg/2024/utredning-av-endringer-i-reglene-om-standardisert-utmaling-av-inntektstapserstatning-til-barn-og-standardisert-erstatning-etter/id3016344/>

Ny forskrift om kapitaliseringsrente etter skl. (forts.)

- **§ 2 Kapitaliseringsrente**

Kapitaliseringsrenten etter skadeserstatningsloven § 3-9 annet ledd første punktum er **2,5** prosent.

Kapitaliseringsrenten etter skadeserstatningsloven § 3-9 annet ledd tredje punktum er **1,5** prosent.

- «Særlige grunner» renten – lovbestemmelsen
- I prinsippet (tilsynelatende) tre kapitaliseringsrenter som kan være aktuelle

Hvordan kom man frem til disse nivåene – investeringsprofil justeres sml. med Storkammer

Investeringsprofil med 2,5 som generell rente?

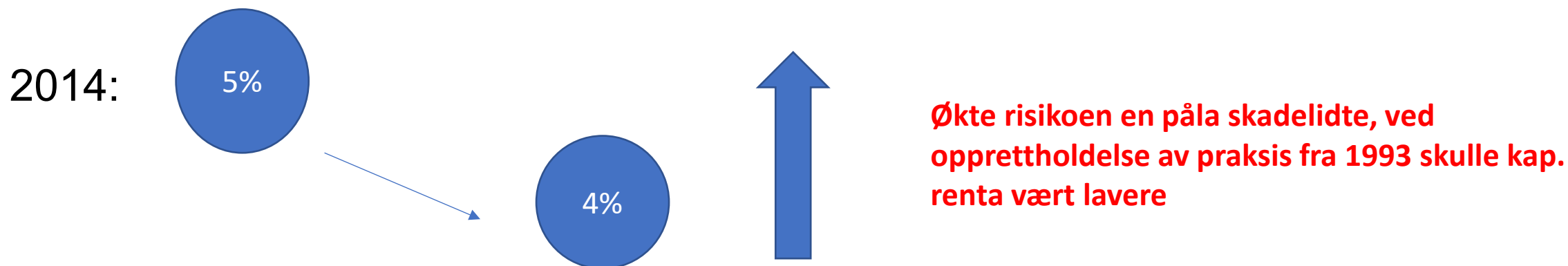
Prop L 73 2020-21 s. 12 –mente at Høyesterett stilte større krav til at skadelidte skulle ta risiko ved investeringen enn tidligere. Departementet ønsket å endre denne rettstilstanden:

Forventningen om en fornuftig plassering av erstatningsbeløpet som en faktor ved fastsettelse av kapitaliseringsrenten er videreført i Rt-2014-1203. Etter denne dommen må det likevel legges til grunn som gjeldende rett en noe høyere forventning til investeringsrisiko enn tidligere. Det følger av dommen fra 2014 at det forventes at «en alminnelig skadelidt bør investere en ikke uvesentlig del av erstatningen i aksjer, og at dette vil gi en avkastning over tid som er høyere enn plassering i bank

Investeringsprofil

Investeringsprofil med 2,5 som generell rente?

Departementets tolkning av 2014-dommen – påla skadelidte enn strengere investeringsplikt sml med det som fulgte av tidligere praksis hvor renten var 5%

Investeringsprofil

2. Investeringsprofil med 2,5 som generell rente – justeres sml med 2014-dommen:

*Departementet er enig i at kapitaliseringsrenten bør fastsettes ut fra en forventning om investeringer med en noe høyere risiko enn plassering av beløpet på sparekonto i bank. **Det risikonivået som det legges til grunn at må kunne forventes etter dommen i Rt-2014-1203, kan imidlertid synes noe høyt.***

Unntak fra den fastsatte rentesatsene

- Ordlyden i § 3-9:
Hvis **særlige hensyn** tilsier det, kan retten anvende en annen rente enn den som følger av forskrift gitt i medhold av **første punktum**.
- Unntaket gjelder bare for den alminnelige renten (2,5)
- Må foreligge «særlige hensyn» - snever unntaksregel for å ivareta prinsippet om full erstatning i konkrete tilfeller. Sikter særlig til tilfeller med en kort tidsperiode (Prop 73 L 2020-21 s. 17) – vil da ha rimelig stor grad av sikkerhet for hva den faktiske realrenten vil være.

Oppsummering så langt

- Storkammerdommen bygde på at skadelidte skulle betale en for høy risikopremie for å oppnå full erstatning
- Den alminnelige kapitaliseringsrenten basere seg på at skadelidte investerte mindre av erstatningsbeløpet e i mer risikoutsatte investeringer sml med en sikker bankplassering
- Høyesteretts flertall avviste å fastsette en egen vergemålsrente, selv om de erkjenner at skadelidte under vergemål hadde mer begrensede investeringsmuligheter
- Nedjusteringen av kapitaliseringsrenten til 2,5 innebærer at behovet for en egen vergemålsrente blir noe mindre, men dette ble likevel innført

DEL III - VERGEMÅLSRENTEN

Bakgrunn

- Skadelidte under vergemål har mer begrensede investeringsmuligheter enn andre skadelidte
- Prop 73 L (2020-2021):

*Departementet har med forslaget søkt å finne en balanse mellom på den ene siden ønsket om å etablere en forutberegnelig, enkel og tvistedempende regulering av kapitaliseringsrenten, og på den andre siden hensynet til prinsippet om den skadelidtes rett til **full erstatning**. Det har også vært prinsipielt førende for departementet at tapsbegrensningsplikten ikke bør rekke lenger enn tapsbegrensningsmuligheten, jf. mindretallets uttalelse om dette i dommen inntatt i Rt-2014-1203 som er gjengitt i punkt 5.1.*

Når kommer vergemålsrenten til anvendelse?

- Ordlyden i § 3-9:

*Kongen kan fastsette en egen kapitaliseringsrente (realrente) som kan anvendes i tilfeller der erstatningen **fullt ut eller delvis** skal plasseres som bankinnskudd etter **vergemålsloven § 51 første ledd***

- Ordlyden vgml § 51 første ledd:

Finansielle eiendeler som skal forvaltes av statsforvalteren og om nødvendig er omgjort til kontante midler etter § 50 første ledd, skal plasseres som bankinnskudd på individuelle konti i bank

Når kommer vergemålsrenten til anvendelse?

Når skal finansielle eiendeler forvaltes av statsforvalteren?

1) Vergemålsloven § 48: *Finansielle eiendeler som eies av personer under vergemål, forvaltes av statsforvalteren, hvis ikke noe annet følger av lov eller annen gyldig bestemmelse.*

Omfatter for det første mindreårige

Voksne som er fratatt sin rettslige handleevne –vergemålsloven § 22

Den som er satt under vergemål, men ikke er fratatt den rettslige handleevnen, må gi samtykke til at statsforvalteren forvalter midlene.

Samtykke kreves likevel ikke dersom han eller hun ikke er i stand til å forstå hva samtykket innebærer

Når kommer vergemålsrenten til anvendelse?

Når skal finansielle eiendeler forvaltes av statsforvalteren?

1) Vergemålsloven § 48: *Finansielle eiendeler som eies av personer under vergemål, forvaltes av statsforvalteren, hvis ikke noe annet følger av lov eller annen gyldig bestemmelse.*

- Omfatter for det første mindreårige
- Voksne som er fratatt sin rettslige handleevne –vergemålsloven § 22

2) Den som er satt under vergemål, men ikke er fratatt den rettslige handleevnen, men har gitt samtykke til at statsforvalteren forvalter midlene –mest praktiske for voksne

Når kommer vergemålsrenten til anvendelse – samtykke tilfellene

På det rene at disse tilfellene er omfattet jf. forarbeidene:

*Også der den skadelidte under vergemål har samtykket til slik forvaltning, kan retten komme til at det er den særskilte kapitaliseringsrenten for vergemålstilfeller som bør benyttes. **Det avgjørende vil da være om det må anses som sannsynliggjort at erstatningsbeløpet vil bli forvaltet av fylkesmannen i en lengre periode***

Unntak fra anvendelsesområdet –ektefelle og samboer som verge

Vergemålsloven § 44: *Er ektefellen eller samboeren til den som er satt under vergemål, **oppnevnt som verge**, gjelder ikke reglene i kapitlet her om statsforvalterens samtykke. Disposisjoner som nevnt i [§ 39](#) første ledd bokstav a og b og [§ 40](#) skal likevel ha statsforvalterens samtykke. **Finansielle eiendeler som nevnt i [kapittel 7](#) skal forvaltes av vergen og ikke av statsforvalteren.** Ektefellen eller samboeren står ikke under statsforvalterens tilsyn etter [§ 47](#) første ledd*

Vergemålsrenten – anvendes fullt og helt eller stykkevis og delt?

- Er grunnvilkåret oppfylt så *kan* renten på 1,5% anvendes
- Kan skjønnet – forarbeidene:

*Departementet foreslår som nevnt ikke at en eventuell særskilt kapitaliseringsrente for vergemålstilfeller automatisk skal benyttes i alle saker der den skadelidte er under vergemål. Om denne renten skal benyttes, **må vurderes konkret i den enkelte saken, og vurderingstemaet vil være om det er den alminnelige eller den særskilte kapitaliseringsrenten som samlet sett i størst grad vil føre til at den skadelidte mottar full erstatning, men heller ikke mer enn dette.** Departementets forslag går dessuten ut på at dette ikke skal være et enten-eller-valg.*

Vergemålsrenten – stykkevis og delt

- Skadelidte som er under 18 år, 1,5 rente på hele tapsperioden eller kun frem til 18 år?
- Kun frem til 18 år jf. forarbeidene og LE-2023-89529
- *Om denne renten skal benyttes, må vurderes konkret i den enkelte saken, og vurderingstemaet vil være om det er den alminnelige eller den særskilte kapitaliseringsrenten som samlet sett i størst grad vil føre til at den skadelidte mottar full erstatning, men heller ikke mer enn dette.*
- Vi har da egentlig fått 4 kapreter (alminnelige rente, særlige grunner, vergemålsrente og kombinasjon)

Vergemålsrenten – Stykkevis og delt

- Skadelidte underlagt verge, men får samtykke til å bruke deler av erstatningen til å investere i bolig eller foreta andre investeringer.
- Skal det som benyttes til bolig trekkes ut, slik at 2,5 renten benyttes på denne delen?
- Skadelidte ikke i noen annen situasjon enn andre skadelidte
- Antakelig riktig å trekke ut jf. forarbeidene:

*Om rettsanvenderen kommer til at full erstatning best vil sikres gjennom at en andel av beløpet kapitaliseres etter den generelle renten, og en annen andel etter den særskilte renten for vergemålstilfeller, vil det være mulig. Dette kan for eksempel være aktuelt i et tilfelle der det fremstår som sannsynlig at halvparten av beløpet vil bli investert i **bolig i sentrale strøk**, mens den andre halvparten vil forvaltes som innskudd på vergemålskonto*

- Og vi har egentlig fått 5 kap. renter.

Vergemålsrenten – beregningstekniske utfordringer

- Begrensede valgmuligheter i beregningsprogrammet – gir oss bare valg om å benytte en rente frem til 19 og så et nytt valg etter 19 år, mens forarbeidene legger opp til at ulike kombinasjoner også kan tenkes?
- Feller i programmet – utskriftene viser ikke hva som er gjort
- Gammelbarneerstatning – ikke mulighet til å sjonglere før og etter 18.
- Mulighet for å legge inn formuesbevegelser slik vi kan når vi beregner skatteulempe?
- Forsørgertapssituasjon – barn som skal ha 1,5 rente på sin del, men forsørgertapskravet beregnes samlet i programmet – NPEs løsning – gjennomsnittsrente – alternativ skjønnsmessig vurdering ut fra individuelle beregninger

DEL IV – ANVENDELSE PÅ LØPENDE SKADESAKER

Ikrafttredelse

§ 3. Ikrafttredelse og overgangsregler

Kapitaliseringsrentene får anvendelse for personskadeerstatning som *utmåles* etter at forskriften har trådt i kraft

Hva menes med utmålingen?

Eks1: saken er klaget inn for Helseklage eller domstolene –
Helseklage/domstol endrer ikke de årlige beløp – skjer det likevel sted
en utmåling? Tvilsomt

Ikrafttredelse – forarbeidene - spørsmål

<https://lovdata.no/pro/#document/PRE/forarbeid/pre-2022-08-26-1482?from=SF/forskrift/2022-08-26-1482/>

*Noen av høringsinstansene har hatt innspill til den foreslåtte overgangsregelen. **Innspillene har i hovedsak gått ut på et ønske om tydeliggjøring av bestemmelsen slik at det ikke oppstår tvilstilfeller.** Nasjonalt klageorgan for helsetjenester har uttalt:*

*«Helseklage mener at formuleringen «utmåling skjer» kan gi rom for flere tolkninger, særlig i klagesaker og ved domstolsbehandling. **Det kan for eksempel være uklart når utmåling skjer i saker der det gis delvis medhold. Vi ber derfor om at departementet klargjør hva som ligger i «utmåling skjer» der det klages eller tas ut stevning i en sak der utmåling er foretatt av førsteinstansen.***

Vi antar også at den nye kapitaliseringsrenten vil bli anført som grunnlag for gjenopptak av pasientskadesaker. Vi ber om at departementet klargjør om og eventuelt i hvilke tilfeller, den nye rentesatsen kan gi grunnlag for gjenopptak

Ikrafttredelse – forarbeidene - svar

- *Departementet fastholder at overgangsregelen skal legge til rette for at den nye kapitaliseringsrenten skal gjelde for alle saker der erstatning skal utmåles etter ikrafttredelsestidspunktet. Dette vil også fange opp saker der erstatningen for eksempel allerede er utmålt i tingretten, men skal utmåles på nytt i forbindelse med en overprøving*
- Blir vi egentlig noe klokere av dette??
- Finner det sted en utmåling hvis de årlige postene vurderes å være fastsatt riktig?

Ikrafttredelse – rettspraksis

- LG-2022-3135-2 – pasientskade –ikkeøkning i menerstatning sml med vedtak –likevel anvende ny kapitaliseringsrente? Ja, prinsippet om fullerstatning brukes aktivt som en del av tolkningen
- LG-2024-14290 – motsatt konklusjon
- LB-2023-171679 –tilkjent en tilleggserstatning på hjemmearbeid og menerstatning – men ny rente benyttes da bare pådepostene det tilkjennes ytterligere erstatning for.

NESS LUNDIN

Følg oss på
www.facebook.com/nesslundin

www.nesslundin.no